

THE IMPACT OF POLITICAL MANIPULATION IN THE INTERNET SPACE ON ENSURING INFORMATION SECURITY

Ulugbek Shukurullaev

Researcher

National University of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: information, internet, social networks, security, stability, digitalization, "Internet communications", "Electronic government", "Electronic democracy", "electronic state", "electronic citizen", Facebook, Twitter, Windows, VKontakte Friendster, Hi.

Received: 09.02.25

Accepted: 11.02.25

Published: 13.02.25

Abstract: This article presents research findings on the issue of ensuring security in the country at a time when information is rapidly becoming more widespread in the world.

In particular, it discusses the processes taking place through the Internet system and related social networks. Its importance in the lives of states, societies, and individuals is demonstrated through analysis.

INTERNET MAKONIDA SIYOSIY MANIPULYATSIYANING AXBOROT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI

Ulug'bek Shukurullaev

Mustaqil izlanuvchi

O'zbekiston Milliy Universiteti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: axborot, internet, ijtimoiy tarmoqlar, xavfsizlik, barqarorlik, raqamlashtirish, "Internet kommunikatsiyalar", "Elektron hukumat", "Elektron demokratiya", "elektron davlat", "elektron fuqaro", Facebook, Twitter, Windows, V Kontakte Friendster, Hi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada jahonda axborotlashishning jadal amalga oshirilib borilayotgan bir vaqtda mamlakatda xavfsizlikni ta'minlash masalasiga oid tadqiqot xulosalari bayon qilingan.

Xususan, internet tizimi va u bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy tarmoqlar orqali sodir bo'layotgan jarayonlar haqida so'z boradi. Uning davlatlar, jamiyatlar va kishilar hayotidagi ahamiyati tahlillar bilan ko'rsatib beriladi.

ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОГО МАНИПУЛИРОВАНИЯ В ИНТЕРНЕТ-ПРОСТРАНСТВЕ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ*Улугбек Шукуруллаев**исследователь**Национальный университет Узбекистана**Ташкент, Узбекистан***О СТАТЬЕ**

Ключевые слова: информация, интернет, социальные сети, безопасность, стабильность, цифровизация, «Интернет-коммуникации», «Электронное правительство», «Электронная демократия», «электронное государство», «электронный гражданин», Facebook, Twitter, Windows, ВКонтакте Friendster, Hi.

Аннотация: В статье представлены результаты исследования по проблеме обеспечения безопасности в стране в условиях, когда информация стремительно распространяется в мире.

В частности, рассматриваются процессы, происходящие в системе Интернет и связанных с ней социальных сетях. Его значение в жизни наций, обществ и отдельных людей демонстрируется посредством анализа.

KIRISH

Jamiyatda axborot ham bilim manbai ham eng asosiy muloqot vositasi bo'lib hisoblanadi. Jamiyatni axborotlashtirishda radio, televideniye, ommaviy-axborot vositalari va Internet tizimining ahamiyati juda yuqoridir. Har kim har doim biror ishni bajarish yoki biror maqsadga erishish uchun axborotdan foydalanadi. Har bir inson ob-havo prognozini, transport vositalari qatnovi jadvalini, bank va biznes ma'lumotlarini hamda kundalik yangiliklardan xabardor bo'lishga muxtojdir. Agarda inson kundalik axborotlar va yangiliklardan xabardor bo'lmas ekan u jamiyatdan uzilib qolishi muqarrar. Aytish joizki, internetning axborot maydoni kun sayin kengayib, axborot manbalari tez-tez yangilanib turadi. Bu esa, o'z navbatida, taraqqiy etishimizda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Internet siyosiy munosabatlar tizimida alohida ahamiyat kasb etadi. Shu boisdan ham bu tizimni boshqarish masalasi rivojlangan davlatlarning asosiy maqsad va vazifalari hisoblangan. XX asrning 90-yillari oxiridan boshlab internetning ijtimoiy-siyosiy boshqaruv tamoyillari nuqtai-nazardan o'rgangan bir qator ixtisoslashgan tadqiqot institutlari va tashkilotlari ish boshlagan. Bular orasida Oksford Universitetidagi Internet tadqiqotlar instituti (Oksford Internet instituti), Stenford universiteti Internet va jamiyat markazi, Berkman Harvard Universitetidagi Berkman Internet va jamiyat markazi va Sirakuz Universitetidagi Internet boshqaruv loyihasi instituti alohida o'rinni egallaydi[1].

Rossiyalik olimlar M.A.Basin va I.I.Shilovich tomonidan "Sinergetika va Internet" kitobida Internet atamasining etimologik tahliliga alohida o'rin berilgan, natijada Internetni tushunishning 5 bosqichi ajratib ko'rsatilgan. Birinchidan, bu texnik bosqich. U tor sohadagi texnik mutaxassislar tomonidan tahlil qilinadi. Ikkinchidan, bu ijtimoiy fenomen bo'lib, sotsiologlar, psixologlar va

antropologlar tomonidan o'rganiladi. Uchinchidan, bu axborot maydoni (axborotlar, ma'lumotlar va h.k.lar yig'indisi). U axborot nazariyasi tomonidan mutaxassislar fikricha tadqiq qilinadi. Ijtimoiy tarmoqni tushunishning to'rtinchi va beshinchi bosqichlari siyosiy boshqaruv tizimiga yaqinlashadi va hatto unga mos keladi [2]. Bu gipotetik tacavvurlardir. Bizning nazarimizda, ayni shu bosqich internet texnologiyalarining afzalliklari davlat apparati xodimlarining ijodiy salohiyatini boshqaruvning asosiy funksiyasi tegishli siyosiy qarorlarni ishlab chiqish va qabul qilishga qaratish imkoniyatini berib, siyosiy boshqaruv apparatini to'plash, jamlash va unga dastlabki ishlov berish bo'yicha ko'plab eskirgan funksiyalar bajarilishidan bevosita ozod qilishga olib kelishini anglatadi.

Zamonaviy jamiyat barqarorligini ta'minlashda siyosiy texnologiyalari zarur bo'ladi, ularning tabiati internetga asoslanadi. Shu boisdan ham siyosiy barqarorlikni ta'minlashda internet texnologiyalari butunlay yangi geometrik rivojlanish yo'liga o'tdi. Oqibatda internet siyosiy kommunikatsiyaning asosiy hodisasiga aylandi. "Internet kommunikatsiyalar", "Elektron hukumat", "Elektron demokratiya", "elektron davlat", "elektron fuqaro" tushunchalarining paydo bo'lishi ayni shu voqelikning mahsulidir. Mazkur tushunchalar keng qamrovli bo'lib ular qolgan deyarli barcha siyosiy ta'riflarni ham o'z ichiga qamrab oladi[3].

Internet – bu internet texnologiyasi, dastur ta'minoti va qaydnomalari asosida tashkil etilgan, hamda ma'lumotlar bazasi va elektron xujjatlar bilan kollektiv ravishda ishlash imkonini beruvchi davlat va jamiyat miqyosida yangi siyosiy boshqaruv muhitini tashkil etuvchi global tarmoqdir. Bunday boshqaruv jarayonida davlat birlashtiruvchi funksiyani bajaradi. Jamiyatning har xil sub'yektlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning siyosiy onlayn sxemasi davlat va fuqarolik jamiyati institutlari boshqaruv tizimidagi o'zaro sheriklik asosida amalga oshadi. Shu jihatdan Manuel' Kastel'sning fikrlari diqqatga sazovor: "Axborotlashgan jamiyatda, - deb yozadi u, -hokimiyat fundamental pog'onada madaniy kodlarga kirib boradi. Odamlar va institutlar esa ular orqali hayotni tasavvur etadi hamda tegishli qaror, jumladan, siyosiy qarorlar qabul qiladi. Shu ma'noda, hokimiyat, u real bo'lganda, nomoddiy bo'ladi" [4].

Jahon tarixining hozirgi bosqichida aloqa vositalarining rivojlanishi, internet, elektron pochta, kosmik teleradio aloqa tizimlarining texnik-texnologik vositalarining kuchayishi natijasida axborot almashtiruvchi tezlashib, siyosiy ta'sir o'tkazish imkoniyatlari tobora kengayib bormoqda.

Ijtimoiy tarmoq tushunchasi. Tarkibi, faqatgina ishtirokchiladan iborat va ular orasida muloqatni o'rnatuvchi, ko'p foydalanuvchili interaktiv veb saytlar asosida yaratilgan tarmoq ijtimoiy tarmoq deb tushuniladi. Mazmuniga ko'ra ijtimoiy tarmoq ikki bosqichli bo'ladi: 1. Foydalanuvchilar orasidagi muloqatni o'rnatib beruvchi dasturiy - apparatli kompleks; 2. Foydalanuvchilar orasidagi umumiy qiziqishlarni aniqlash, guruhlar orasidagi muloqat internet tarmog'i orqali bajarilishi.

Ijtimoiy tarmoqlarning maqsad va vazifalari. Ijtimoiy tarmoqning maqsadi internetda o‘zaro qiziqishlar yoki faoliyatga ega shaxslar bilan hamjamiyatlik qurishdan iborat. O‘zaro aloqa ichki pochta yoki xabar almashish tizimi orqali amalga oshiriladi. Ijtimoiy tarmoqlar ochiq yoki yopiq bo‘lishi mumkin. Ijtimoiy tarmoq xususiyatlarining biri – do‘stlar va guruhlar tizimi.

Mashhur ijtimoiy tarmoq veb saytlari Ijtimoiy tarmoqlarning foydalanuvchilari soni bo‘yicha reytingi Facebook, MySpace Twitter, Windows Live Spaces Habbo Hotel, V Kontakte Friendster, Hi, Tagged.com mashhur ijtimoiy tarmoqlarning logotiplari.

Odnoklassniki (odnoklasniki.ru) ijtimoiy tarmog‘i saytining ro‘yxatdan o‘tish sahifasi.

Sindosh ijtimoiy tarmog‘i ushbu veb sahifa Odnoklassniki (odnoklasniki.ru) ijtimoiy tarmog‘i yaratilishi maqsad va vazifalari bilan bir xil bo‘lib, faqatgina O‘zbekistonlik fuqoralar uchun yaratilgan va moslashtirilgan.

Feysbuk (facebook.com) ijtimoiy tarmog‘i ushbu veb sahifa ham Odnoklassniki (odnoklasniki.ru), ijtimoiy tarmog‘lari yaratilishi maqsad va vazifalari bilan bir xil bo‘lib, faqatgina ingliz tilida so‘zlashuvchilar uchun yaratilgan va moslashtirilgan [5].

XX asrning eng katta kashfiyoti kompyuter va telefon bo‘lsa, XXI asrniki esa ijtimoiy tarmoqlardir. Ya’ni, internet, telegram, yutub, feysbuk va hokazo. Bular insoniyatga katta qulayliklar tug‘dirdi.

Yoshlar internet orqali xorijiy tillarni, fanlarni, kasb-hunarlarini o‘rganmoqda. Shu jihatdan ijtimoiy tarmoqlar, internetning foydasi, yaxshiligi, ahamiyati juda katta. Ammo, shu bilan birga, dangasalar, ishyoqmaslar, yomonlar, buzg‘unchi kuchlar, jinoyatchilar uchun internet juda qulay qurol, juda arzon vosita, juda kuchli ta’sir vositasiga aylandi.

Tanganing ikkinchi tomoni ham bo‘lganidek, hamma kashfiyotdan, qulayliklardan yomon niyatda foydalanuvchilar ham paydo bo‘lar ekan. Internet orqali yomonliklarni tarqatish bor ekan, demak, aholini, yoshlarni o‘sha yomonliklardan ogoh qilish, himoya qilish lozim. Bu ishni har birimiz qilishimiz kerak.

Qur’oni Karimda: “(Ey Muhammad s.a.v.) eslatib, ogoh qilib turing, chunki ogoh qilib, eslatib turish mo‘min musulmonlarga albatta foyda (manfaat) keltirur” (Zoriyot surasi, 55-oyat) [6], deb marhamat qiladi. Bu xitob hamma uchun.

Agar odamlar ogoh etib turilmasa, fasod, buzg‘unchilik ko‘payadi. Buni ayrim davlatlarda kuzatilgan va ayni paytda ham davom etayotgan xunrezliklar misolida ko‘rish mumkin. Shukrki, mamlakatimizda tinchlik-osoyishtalik hukm surmoqda. O‘zbekiston “Baxtli mamlakatlar” reytingida 42-chi o‘rinda ekan. Bu 250 davlat orasida juda yaxshi ko‘rsatkich [7].

Internet, telegram, feysbuk, yutub – tubsiz ummon, cheksiz olam. Shu vositalar chiqqanidan beri odamlar, qavm-qarindoshlar o‘rtasida, mehr-oqibat ko‘tarilib, hurmat yo‘qolmoqda. Bugun

ijtimoiy tarmoqlar – yutub, internet, telegram, feyfbuk qaysidir ma'noda “qotil”ga aylandi. “Vaqtning qotili”ga... Insonlar qimmatli vaqtlarini ko'kka sovurmoqda.

So'ngi paytlarda butun dunyo ko'radigan, o'qiydigan ijtimoiy tarmoqlarda milliy mentalitetimizga, qadriyatlarimizga zid xabarlar tarqalyapti. Kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, degan narsalar unutib qo'yilmoqda. Sharmu hayodan yiroq, muomala va kiyinish madaniyati toptalgan, ona tilimizga hurmatsizlik singari noxush holatlar ko'zga tashlanmoqda. Bir so'z bilan aytganda, ijtimoiy tarmoq odobi kishi dilini xira qiladi.

Kezi kelganda shuni taassuf bilan qayd etish lozimki, ijtimoiy tarmoqlar ayrimlar uchun o'ch olish, birovni sharmanda qilib huzurlanish manbai bo'lib qolmayaptimi? Hatto ko'pgina tovlamachilik jinoyatlarini ham keltirib chiqarmoqda. Ya'ni, suratga yoki videotasvirga olib, ijtimoiy tarmoqda tarqatish bilan qo'rqitib, kimdandir pul undirishga urinayotgan, oqibatda jinoiy javobgarlikka tortilayotgan shaxslarning qilmishiga ham guvoh bo'lyapmizku. Ana shunday tovlamachilik natijasida o'z joniga qasd qilish holatlari ham yo'q emas.

Hozirgi kunda jamiyatning ayrim sohalari uchun mumkin bo'lgan axborot makonidan foydalanishga mo'ljallangan ochiq axborot tizimi jamiyatni boshqarishning siyosiy mexanizmlarini takomillashtirishga, ayniqsa uni insonparvarlashtirish va demokratlashtirishga hamda jamiyat a'zolarining turmush darajasini yuksaltirishga olib kelmoqda. Jamiyatni axborotlashtirish bilan bog'liq bo'lgan jarayonlar nafaqat ilmiy-texnik taraqqiyotni rivojlantirishga, balki insoniyatning barcha turdagi faoliyatini intellektuallashtirish, sifat jihatidan butunlay yangi axborot muhitini yaratishga imkon yaratib, shaxs ijodiy potensialining rivojlanishini ta'minlamoqda.

D.Bell ta'kidlashicha, ikkinchi ming yillikning oxiriga borib, faqatgina ikki mamlakat axborotlashgan, postindustrial jamiyatga aylana oldi, bular AQSH va Yaponiyadir. Aynan shu mamlakatlarda yuksak texnologiyalar deb ataluvchi ilmiy bilimni oxirgi mahsulotga aylantiruvchi ilmiy salohiyat mavjud edi [8]. Boshqa G'arb mamlakatlari esa ishlab chiqarishdan xizmat sohasiga o'tayotgan edi. Demak, axborotlashgan jamiyatning asosiy belgilaridan biri, yangi axborot to'plash, zarur axborotni topish va axborot almashuvining hech qanday chegarasiz tarqatishdan iborat. Shu ma'noda, global axborot jamiyatining Okinava xartiyasida (xartiya – muhim siyosiy-jamoatchilik ahamiyatiga ega bo'lgan hujjat) jumladan shunday deyiladi: “Axborot-kommunikatsion texnologiyalar yigirma birinchi asr jamiyatini shakllantirishga ta'sir ko'rsatadigan muhim omillardan biri bo'lib hisoblanadi. Ularning revolyutsion ta'siri odamlarning turmush tarziga, ularning ma'lumoti va ishiga, shuningdek hukumat va fuqarolik jamiyatlarining o'zaro harakatlariga tegib o'tadi” [9].

Jamiyat siyosiy hayotining hozirdagi internet bilan bevosita bog‘liqligi internetning ta’sir darajasini oshiruvchi omildir. Ushbu ijtimoiy-siyosiy jarayonlarga ta’sir ko‘rsatuvchi internet tarmog‘ining xususiyatlari quyidagilar bilan xarakterlanadi:

Birinchidan, “globallik — turli davlatlar o‘rtasida ijtimoiy-siyosiy mazmundagi tezkor axborotlar almashish imkoniyatining mavjudligi. Bunda eng yangi siyosiy xabarlardan ham voqif bo‘lish, (lekin doim ham yangiliklar rivojlanish, qulaylik, tinchlik, totuvlik va turli ijtimoiy munosabatlar iqlimi kabi jihatlarga zarar yetkazmaydi, deyish qiyin).

Ikkinchidan, markazlashmaganlik — internetning boshqa OAVdan farqli ravishda nazoratning yo‘qligi, geografik joylashuvning ahamiyatsizligi va buning oqibatida to‘siqsiz ravishda monopoliya yoki davlat nazoratisiz ixtiyoriy axborotni tarqatish imkoniyatini mavjudligi.

Uchinchidan, ochiqlik — axborot tarqatish, almashish, yaratish uchun kuchsiz to‘siqlar va past narx-navoning mavjudligi bilan alohida ajralib turadi.

To‘rtinchidan, siyosiy jarayonlarni mustahkamlashga qaratilgan cheksiz axborotlarni saqlash imkoniyatining mavjudligi. Bunda siyosiy axborotlarning sifat ko‘rsatkichi davlat xavfsizligini ta‘minlash darajasida bo‘lishi zarur.

Beshinchidan, davlatlar o‘rtasidagi konstruktiv siyosiy muloqotni ta‘minlash, ushbu muloqotdan ko‘zda tutilgan siyosiy maqsad va g‘oyadan kelib chiqib yangi qiyofadagi siyosiy muzokaralarni yo‘lga qo‘yish mumkinligi.

Oltinchidan, internetdagi infrastrukturaviy erkinlikning siyosiy munosabatlarda aks etishi. Infrastrukturaviy erkinlik bu siyosiy axborotlarni markazlashmaganlik hamda ochiqlik ta‘riflari bilan bog‘lash mumkin” [10].

Bu global axborot tarmoqlarining shakllanishi, birinchi navbatda – internet axborot makonini “professional siyosiy sigmentasiyalashishidan” iboratdir. Chunki ma‘lum bir professional siyosiy hamjamiyat a‘zolari onlayn rejimida o‘z resurslarini taqdim qilish uchun umumiy standartdan foydalanadilar. Bu ularga xususiy axborot resurslardan (WEB-saytardan) qo‘shimchalar va yangilanishlarni o‘rnatilgan muntazamlik bilan yagona ma‘lumotlar bazasiga to‘playdigan tarmoq servisini ishga tushirish imkonini beradi. Agar bu resurslar tizimiga professional siyosiy hamjamiyatning barcha axborot resurslari kiritilgan bo‘lsa, u holda ushbu integral ma‘lumotlar bazasiga siyosiy axborotlarni kelib tushishini nazorat qilishni resurslarning boshlang‘ich ko‘pligining mazmunini nazorat qilish bilan almashtirish mumkin bo‘ladi.

Internet tarmog‘ida virtual koalitsiyalarning paydo bo‘lishi ham ijtimoiy-siyosiy munosabatlarni yangicha shaklda olib borlishiga sabab bo‘lmoqda. Bunday munosabat esa global axborot makoni uchun xarakterli bo‘lgan geosiyosiy raqobatni yuzaga keltirmoqda. Geosiyosiy raqobatning global va hududiy daraja – davlatlar va davlatlararo har xil koalitsiyalar darajasida amal qiladigan an’anaviy sub’yektlaridan tashqari, axborot makonida geosiyosiy kurashni ham o‘z

ichiga oladigan prinsiplial yangi “virtual” ittifoqlar va koalitsiyalar vujudga keladi, ularga davlatlar, faoliyat ko‘lamlari global xarakterga ega bo‘lgan (ya’ni kattagina geografik hududlarni yoki axborot makonining sigmentlarini qamrab oladigan), faoliyat natijalari esa xalqaro darajada davlatlar va ularning koalitsiyalarining siyosatiga ta’sir ko‘rsatadigan oqibatlar olib kelishi mumkin bo‘lgan transmilliy korporatsiyalar, media-xoldinglar va hokozolar teng huquqlar asosida kirayotganligi dunyoning siyosiy manzarasini yangicha talablar asosida muhokama qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda [11].

Bizning nazarimizda, internet tarmog‘iga xos xususiyatlarga quyidagilar kiradi: Internetga kirish imkoni bo‘lgan deyarli barcha davlatlarning fuqarolari bilan aloqa o‘rnatish imkoniyatining mavjudligi; kommunikativ harakatlar ustidan davlat nazoratini amalga oshirishdagi qiyinchiliklar; multimedia muhiti (matn, audio va video fayllarni birlashtirish qobiliyati); interaktiv hisobot; anonimlik; axborotni tarqatishning tez va moliyaviy yo‘qotilishi va boshqalardir. Bulardan ma’lum bo‘ladiki, bugungi zamonaviy onlayn-alloqa texnologiyalari jamiyatning siyosiy hayotiga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda.

Bugungi kunda internet texnologiyalari insonning kundalik hayotiga shu qadar yaqinlashib qolganki, onlayn muhitda sodir bo‘lgan hodisalar siyosiy hayotda ham o‘z ifodasini topmoqda. M.Kastellsning aytishicha, bu tendensiya ijobiydir, chunki u jamiyatni demokratlashtirish jarayonini yanada yuksalishiga olib boradi. “... Interaktivlik fuqarolarga haqqoniy axborot olishga, fikrlarini bildirishlariga va o‘z vakillarining shaxsiy javob berishini talab qilishga imkon beradi. Ilgari davlat faqat o‘z sub’ektlariga bo‘ycundi va hozirgi kunda odamlar davlat hokimiyatini boshqarishi mumkin, aslida ular nazariy jihatdan kosmik ustalardir” [12]. Biroq, ba’zida haqiqat bizga teskari trendni ham namoyon etmoqda. Zamonaviy internet texnologiyalarning rivojlanishi siyosiy kuchlarga odamlarga manipulyatsion ta’sir ko‘rsatish imkoniyatlarini ham ochib berdi. Odamlar o‘zlarining mavqeini saqlab qolishga intilayotgan hokimiyat yoki hokimiyatdagi siyosiy rejimni beqarorlashtiradigan boshqa muxolif kuchlar tomonidan manipulyatsiyaga ham uchrayotganligini inkor qilib bo‘lmaydi.

Okinava Xartiyasida ta’kidlanishicha, axborot kommunikativ texnologiyalar jahon iqtisodiy rivojlanishining muhim stimulidir. Chunki, ular axborot va bilim, kapital va mehnatning jahon bozori faoliyatini ta’minlovchi muhim omillaridan biri hisoblanadi. Bu haqda I.A. Negodaev shunday yozadi: “Axborot qurolining universalligi, yashirinligi, dasturiy apparat amalga oshirilishi shakllarining ko‘p variantligi, ta’sirlarning radikalligi, vaqt va joy tanlash imkonining yetarliligi va nihoyat tejamliligi, uning juda xavfsizligini ko‘rsatadi: u osongina himoya tizimiga yashirinishi mumkin, urush e’lon qilmasdan anonim shaklda hujum harakatlarini olib borishi mumkin. Hozirgi davrda ishlab chiqarish va boshqarish, mudofaa va aloqa, transport va energetika, moliya va fan, ta’lim, OAV - barchasi axborot almashinuvi jadalligiga, haqqoniyligiga, to‘liqligi

va tezligiga bog'liq. Shuning uchun jamiyatning axborot infrastrukturasi – axborot qurolining ob'yektiga aylangan" [13].

Internet tufayli insoniyatning hayot tarzi o'zgarimoqda hamda inson faoliyatining asosiy sohalarida iqtisodiyotda, siyosatda va fanda global o'zgarishlar yuz bermoqda. Bu o'zgarishlar G'arb olamida boshlandi, O'zbekistonimizda ham davom etmoqda. A. Tashanovning ta'kidlashicha "...globallashuv jarayonlarining mamlakatimizga ziddiyatli ta'siri jamiyatda ijtimoiy beqarorlikka olib keladi va so'l ekstremistik oqimlarning, shuningdek, diniy-mistik sektalarning keng tarqalishi uchun sharoit yaratadi. Boshqa tomondan, globallashuvning asosiy agentlari o'zlarining shaxsiy axborot siyosatini diniy kanallar orqali ham olib boradi" [14]. Ushbu omil globallashuvning salbiy jihatlari sifatida namoyon bo'lmoqda.

Xalqaro miqyocda ijtimoiy tarmoqlar va internet siyosiy kurash sub'ektlarining samarali quroliga aylangan. Siyosiy muhitni beqarorlashtirish uchun manipulyasiya (chalg'itish) monitoringi oson amalga oshiriladi u barcha qulayliklar va imtiyozlarga ega. Ayni shu holatni mutaxassislar buni bir qancha ijtimoiy-siyosiy omillar bilan bog'lashadi. **Birinchidan**, arab mamlakatlaridagi siyosiy beqarorlikni yuzaga keltirishda ba'zi siyosiy kuchlar uchun internetning mislsiz darajada qo'l kelgani, ommani yig'ish, ularni boshqarish imkoniyatlari, ayniqsa, tashqaridan turib bu g'arazli niyatni amalga oshirish mumkinligi o'zini hurmat qilgan davlatlarni tashvishlantirib qo'ydi; **Ikkinchidan**, internet terrorizm, zo'ravonlik va boshqa noqonuniy xatti-harakatlar hamda boshqa davlatlar ichki siyosatiga aralashish uchun makonga aylantirilmoqda. **Uchinchidan**, kibermakon endi boshqa mamlakatlarga nisbatan mafkuraviy urush va boshqa ta'sir ko'rsatish makoni va vositaciga aylanganidir. Xususan, internetda tarqatilgan Stuxnet virusi Eron yadroviy dasturlari jarayonini birmuncha sekinlashtirib, uning ishini izdan chiqarganligi ham mana shunday xulosaga kelishga undaydi [15].

Hozirgi vaqtda har qanday davlatning jahon hamjamiyatidagi obro' e'tibori, geosiyosiy mavqei, zamonaviy kompyuter texnologiyalarining rivojlanish darajasi, jumladan, telekommunikasiya tizim va tarmoqlari, dunyo axborot makoniga kirish usullari va imkoniyatlari bilan belgilanadi. Internet tarmoqlarida tarqatilayotgan axborotlardan foydalanishdan asosiy maqsad – o'ziga xos siyosiy g'oyalar va yo'nalishlarni internet orqali targ'ib qilishdir. Jumladan, aksariyat fuqarolik jamiyati institutlari va siyosiy partiyalar, siyosiy liderlarning shaxsiy saytlari, gazeta va jurnallar va muvtaqil tahliliy elektron nashrlarning saytlari shunday vazifalarni bajarib kelmoqda. "Bugungi dunyoda mislsiz ilmiy kashfiyotlar, ulkan texnik imkoniyatlar, universal texnologiyalar, axborot tarqatishning globallashuvi, ya'ni ularning butun kurrai zaminni qamrab olish jarayoni shiddat bilan kechmoqda. Masalan, Internet tizimi orqali axborot almashuv, binobarin, g'oyaviy ta'sir o'tkazish imkoniyatlari ham tobora kengaymoqda. Aslida axborot sohasidagi globallashuv insoniyat uchun, dunyoning barcha hududlaridagi odamlarning o'zaro

mulaqoti uchun, ilm-fan va madaniy boyliklarni o'zlashtirish uchun ulkan imkoniyatlar yaratadigan jarayondir" [16].

Umuman olganda internetni yagona tilda yoki bir fan doirasida to'laqonli ta'riflashning imkoni yo'q. Shu bois mazkur ijtimoiy fenomenning fundamental, siyosiy mazmunini faqat dunyoqarash darajasidagina ochib berish mumkin. Shunday qilib, yuqorida ta'kidlab o'tilgan ko'plab sabablarga ko'ra internetni o'ziga xos ilmiy va siyosiy ta'riflarini ishlab chiqish bugungi kunda dolzarb masalalardan hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. www.oii.ox.ac.uk <http://cvberlaw.tanford.edu> <http://cvberlaw.tanford.edu> harvard eduwww.igp.org
2. Басин М. А., Шилович И. И. Синергетика и Internet (Путь к Synergonet). СПб: Наука 1999. 71 с.
3. Курбалия И., Гелбстайн Э. Управление интернетом: проблемы, субъекты, прецеденты / Пер. с англ. Михеева А.Н., Лазутинской А.В. - М.: МГИМО, 2005. - 184 с; Internet Governance: A Grand Collaboration. / Ed by MacLean D. - N.Y.: UN ICT Task Force Series, 2005. - 393 p.; The Power of Ideas: Internet Governance in a Global Multi-Stakeholder Environment/ Ed By Kleinwachter W. - Berlin: Wagner Translations Ltd., 2007 - 294 p.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. –М.: Изд-во ВШЭ, 2000. –С.502-508.
5. Интернет ижтимоий тармоқ хизматлари. <http://www.myshared.ru/slide/1325100/>
6. Ҳошимов Н. Ижтимоий тармоқ – хатарли қармоқ. <http://fitrat.uz/izhtimoiy-tarmoq-hatarli-armo/>
7. Ўша манба.
8. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования/Пер.с англ.под ред. В.Л.Иноземцева. Изд. 2-е, исправл.и доп. М. Academia 2004. 790с.
9. <http://www.iis.ru/library/okinawa/charter.ru.html>
10. Сенченко Н.И. `Novus ordo seclorum` или путь к глобальной колонии. Серия: Глобальная политика. Выпуск 24. М., Самотека, МИД `Осознание` 2016. - 290 с.
11. Хомский Ноам. Создавая будущее. Оккупации, вторжения, имперское мышление и стабильность. Перевод с англ. М. Альпина нон-фикшн 2015. – 320с.
12. Кастельс М. Власть коммуникации. ГУ ВШЭ 2017. – 56с.
13. Негодаев И.А. На путях к информационному обществу. – Ростов-на-Дону: Изд. ДГТУ, 1999. – 135 с.
14. Ташанов А. Бузғунчилик фаолияти ва бузғунчи ғояларнинг хусусиятлари//. - Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари 2017. 2-сон Б. 110.
15. Быков А.И. Управление Интернетом как одна из проблем современных международных отношений. // Политэкс. —<http://www.politex.info/content/view/438/30>.
16. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар. - Тошкент.: Ўзбекистон, 2000 – Б. 23.